

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедри економіки підприємства

06-01-233

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсової роботи
з початкової дисципліни

«Планування і контроль на підприємстві»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання
(у т.ч. інтегрованої форми навчання)

Рекомендовано науково-
методичною радою ННІЕМ
Протокол № 4
від «08» квітня 2020 р.

Рівне – 2020

Методичні вказівки до виконання курсової роботи з початкової дисципліни «Планування і контроль на підприємстві» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання (у т.ч. інтегрованої форми навчання) [Електронне видання] / Красовська Ю. В. – Рівне : НУВГП, 2020. – 34 с.

Укладач: Красовська Ю. В., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства.

Відповідальний за випуск: Кушнір Н. Б., к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства.

Керівник групи забезпечення спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»: Стахів О. А., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства.

© Ю. В. Красовська, 2020
© НУВГП, 2020

Зміст

Вступ	4
1. Мета і завдання курсової роботи	4
2. Вимоги до оформлення курсової роботи	5
3. Методичні поради до виконання курсової роботи	5
3.1. Методичні поради до виконання першого розділу.....	6
3.2. Методичні поради до виконання другого розділу.....	7
План виробництва і збуту продукції	7
План матеріально-технічного забезпечення	9
План з праці і заробітної плати	15
Кошторис витрат	27
Фінансовий план	31
4. Рекомендована література.....	33
ДОДАТОК А.....	34

Вступ

Безперервність виробничого процесу на підприємстві та ефективність виробництва значною мірою визначається тим, наскільки обґрунтованими будуть рішення підприємства щодо забезпечення виробничого процесу економічними ресурсами. Крім того, з метою збільшення виробництва продукції та зниження її собівартості використання матеріальних ресурсів повинно бути раціональним. Тому на підприємстві значна увага приділяється плануванню господарської діяльності.

Відповідно до навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та робочою програмою дисципліни “Планування та контроль на підприємстві” студенти всіх форм навчання повинні виконати курсову роботу. Набуття навичок з планування використання економічних ресурсів на підприємстві, які студент отримує в процесі виконання курсової роботи, дозволяє закріпити отримані теоретичні знання з даної дисципліни і підготувати висококваліфікованих фахівців економічного напрямку.

Ці методичні вказівки призначені для надання допомоги студентам під час виконання курсової роботи з дисципліни “Планування і контроль на підприємстві”, передбаченої навчальним планом.

1. Мета і завдання курсової роботи

Мета курсової роботи – закріпити теоретичні питання та практичні навички, набуті в ході аудиторних занять, та освоїти додаткові теми шляхом самостійного вивчення окремих питань курсу; розвинути економічне мислення, оволодіти навичками самостійного розв’язання економічних завдань щодо планування і контролю на підприємстві та обґрунтування господарських рішень, пов’язаних із більш ефективним використанням економічних ресурсів на підприємстві.

При цьому вирішуються такі *завдання*:

- повне освоєння теоретичного курсу дисципліни «Планування і контроль на підприємстві», засвоєння термінології з даної дисципліни;
- вивчення методики визначення обсягу виробництва та реалізації продукції у натуральних та вартісних показниках;

- оволодіння навиками визначення потреби у всіх видах матеріальних ресурсів;
- освоєння методики складання плану з праці і заробітної плати;
- оволодіння навиками складання кошторису витрат
- освоєння методики складання фінансового плану.

2. Вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота виконується українською мовою за допомогою комп'ютерного набору на одній стороні листа білого паперу формату А4.

Структурні частини розрахункової роботи подаються у такій послідовності: титульна сторінка (зразок оформлення у додатку А), завдання до розрахункової роботи, змісту, тексту основної частини, висновків, списку використаних літературних джерел.

Текст розрахункової роботи необхідно розташовувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – не менше 25 мм, правий – не менше 10 мм, верхній і нижній – не менше 20 мм. Текст друкують через 1,5 міжрядкових інтервали, мінімальна висота шрифту – 1,8 мм.

Текст основної частини поділяють на розділи, кожний з яких починають з нової сторінки.

Номер сторінки проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки у кінці.

3. Методичні поради до виконання курсової роботи

Вступ становить 2-3 сторінки. Він повинен містити відповідь на запитання, чому автор обрав саме цю проблематику, які задачі і як він збирається вирішувати в межах обраної теми і об'єкта дослідження. Для цього необхідно відобразити:

- актуальність теми;
- методичні та практичні аспекти, що потребують подальшого вивчення;
- мету дослідження;
- конкретні задачі, що їх необхідно розв'язати у роботі;
- об'єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- методи дослідження;
- характер інформації та її джерела.

В основній частині курсової роботи потрібно дати відповідь на ті задачі, що визначено у вступі до роботи. Зміст тексту курсової роботи та окремих її розділів повинен відповідати їх назві. Текст має бути викладений чітко, лаконічно, грамотно. Окремі розділи повинні бути логічно пов'язані.

У **висновках** до курсової роботи у формі тез викладаються результати по кожному з її розділів, їх зміст повинен розкривати розв'язання тих задач, які було поставлено у вступі до роботи.

Список літератури складається з першоджерел (нормативних актів, монографій, періодичних видань, статистичної бази даних, архівних матеріалів), які використовувались у ході роботи над курсовою роботою. Курсова робота має бути написана на основі не менше 15-20 використаних літературних, статистичних та інших джерел. Порядок формування списку літератури та вимоги до його оформлення повинні відповідати діючим нормам.

У **додатки** виносяться матеріали, які є першоджерелом або доповнюють аналітичну базу роботи, проте не ввійшли в основну частину.

3.1. Методичні поради до виконання першого розділу

Курсова робота обов'язково повинна містити **теоретико-методологічний розділ (Розділ 1)**, який закладає методичне підґрунтя дослідження. У ньому слід розкрити стан теоретичних розробок в сфері планування, проаналізувати існуючі різноманітні погляди (в тому числі і власні) на ті чи інші методи планової діяльності, тобто висвітлити їх у проблемному плані, показати аспекти, які потребують розв'язання як у суто методичній, так і прикладній сферах. Структура теоретико-методологічного розділу курсової роботи:

Розділ 1. Теоретико-методичні засади планування діяльності підприємства

- 1.1. Сутність планування і особливості його здійснення на підприємстві
- 1.2. Система планів на підприємстві та методологічні засади їх складання
- 1.3. Шляхи та напрямки вдосконалення планування господарської діяльності підприємства

3.2. Методичні поради до виконання другого розділу

Розділ 2 повинен містити розроблений план господарської діяльності підприємства на основі обґрунтування його показників. Суб'єктом планування є машинобудівне підприємство з серійним типом виробництва, що спеціалізується по випуску запасних частин для сільськогосподарської промисловості. Вихідні дані до виконання курсової роботи видаються викладачем у відповідності з порядковим номером студента.

Структура другого розділу курсової роботи містить такі параграфи:

Розділ 2. Розробка плану господарської діяльності підприємства

- 2.1. План виробництва та збуту продукції.
- 2.2. Розрахунок потреби у матеріальних ресурсах.
- 2.3. План з праці та заробітної плати.
- 2.4. Кошторис витрат на виробництво продукції.
- 2.5. Фінансовий план підприємства.

Методика обґрунтування показників плану

2.1. План виробництва і збуту продукції

2.1.1. План продажу та виробнича програма підприємства у натуральному виразі

На основі вихідних даних необхідно скласти план продажу продукції. Розрахунки показників плану зводимо до таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

План продажу та виробнича програма у натуральному виразі

Найменування продукції	План продажу, тис. шт.	Запаси готової продукції		Виробнича програма, тис. шт.
		на початок року, тис. шт.	на кінець року, тис. шт.	

Запаси готової продукції на кінець року розраховуються за формулою 2.1:

$$ГП_{\kappa} = \frac{ОП_i \times T_{збері}}{Д}, \quad (2.1)$$

де $ГП_{\kappa}$ – запаси готової продукції на кінець року, шт.;

$ОП_i$ – обсяг продажу i -того виду продукції, шт.;

$T_{збері}$ – середній термін зберігання i -того виду продукції на складі, днів;

$Д$ – тривалість планового періоду, днів (для розрахунку – 360 днів).

Розраховуємо виробничу програму:

$$ВП_p = ОП_i + (ГП_i - ГП_n), \quad (2.2)$$

де $ГП_n$ – запаси готової продукції на початок року, шт.

2.1.2. План продажу та виробничу програму підприємства у вартісному виразі

На основі розрахунків попереднього підрозділу складаємо план продажу продукції у вартісному виразі. Розрахунки показників плану зводимо до таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

План продажу та виробничу програму у вартісному виразі

Найменування продукції	План продажу, тис. шт.	Ціна без ПДВ, грн./од.	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	Запаси готової продукції, тис. шт.		Виробничу програму	
				на початок року	на кінець року	тис. шт.	тис. грн.

1.3. Розрахунок валової продукції підприємства

Валову продукцію підприємства розраховуємо за формулою 2.3.

$$ВП = ТП + (НВ_{\kappa} - НВ_n), \quad (2.3)$$

де $ТП$ – товарна продукція (виробничу програму), шт.;

$НВ_{\kappa}, НВ_n$ – залишки незавершеного виробництва відповідно на початок і кінець планового періоду, шт.

Величина незавершеного виробництва для серійного типу виробництва на кінець планового періоду розраховується за формулою 2.4:

$$HB_{\kappa} = \frac{ТП_i}{D} \times K_{zi} \times T_{\kappa i}, \quad (2.4)$$

де $ТП_i$ - товарна продукція і-того виду, шт.;

D - кількість днів у плановому періоді (360);

K_{zi} - коефіцієнт готовності

$T_{\kappa i}$ - тривалість виробничого циклу виготовлення виробів, днів (для корпусу підшипника – 2 дні, для корпусу відбійника – 2 дні; для корпусу муфти – 3 дні);

Розрахунки величини незавершеного виробництва та валової продукції зводимо у таблицю 2.3.

Таблиця 2.3

Величина незавершеного виробництва та валова продукція підприємства

Найменування продукції	Виробнича програма, тис. шт.	Тривалість виробничого циклу, днів	Коефіцієнт готовності виробів	Величина незавершеного виробництва, тис. шт.		Валова продукція	
				на початок року	на кінець року	тис. шт.	тис. грн.

2.2. План матеріально-технічного забезпечення

2.2.1. Розрахунок потреби в матеріальних ресурсах

Потреба в матеріальних ресурсах розраховується за формулою 2.5.

$$П_{\text{м}} = M_{\text{ОВ}} + M_{\text{НВ}}, \quad (2.5)$$

де $П_{\text{м}}$ - потреба в матеріальних ресурсах, грн.;

$M_{\text{ОВ}}$ - потреба в матеріальних ресурсах на основне виробництво, грн.;

$M_{\text{НВ}}$ - потреба в матеріальних ресурсах на створення незавершеного виробництва, грн.

1. Розрахунок потреби на основне виробництво складається із
- потреби в основних матеріалах;
 - потреби в допоміжних матеріалах на технологічні цілі основного виробництва.

Потреба в основних і допоміжних матеріалах на основне виробництво розраховують за формулою 2.6:

$$M_{OB} = \sum O_{vi} \times H_{mi} \times C_{mi}, \quad (2.6)$$

де O_{vi} - виробнича програма, шт.;

H_{mi} - норма витрати матеріального ресурсу і-того виду, нат. од./шт.;

C_{mi} - ціна матеріального ресурсу і-того виду, грн./од.

Результати розрахунків зводимо до таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Потреба в основних і допоміжних матеріалах на основне виробництво

Найменування матеріалів	Виробнича програма, тис. шт.	Норма витрати матеріалів, кг/шт.	Потреба в матеріалах, т (м ²)	Ціна матеріалу, грн./кг, грн./м ²	Вартість матеріалів, тис. грн.
Потреба в основних матеріалах					
1.					
2.					
...					
Всього основних матеріалів					
Потреба в допоміжних матеріалах на основне виробництво					
1. Сода кальцинована, кг/100 шт.		1,8		0,35	
2. Кислота соляна, кг/100 шт.		2,0		0,55	
3. Папір наждачний, м ² /100 шт.		0,2		200	
4. Папір пакувальний, м ² /100 шт.		2,0		16	
Всього допоміжних матеріалів на основне виробництво					
Потреба у матеріальних ресурсах на основне виробництво					

2. Розрахунок потреби в допоміжних матеріалах на ремонт і утримання обладнання складається із розрахунку потреби в

змащувальних матеріалах, матеріалах (запчастинах) на ремонт обладнання і потреби в паливі та енергії та технологічні цілі.

1). Потреба в змащувальних матеріалах розраховується за формулою 2.7:

$$П_{мз} = H_{мз} \times Ч \times Д_{рп} \times K_{зм} \times T_{зм}, \quad (2.7)$$

де $П_{мз}$ – потреба в змащувальних матеріалах, нат. од.;

$H_{зм}$ – норма витрати змащувальних матеріалів, нат. од./верстато-год.;

$Ч$ – число працюючих одиниць обладнання, од.;

$Д_{рп}$ – планова кількість робочих днів підприємства в рік, днів (251 день);

$K_{зм}$ – коефіцієнт змінності обладнання (1,3-1,6);

$T_{зм}$ – тривалість робочої зміни, год. (8 год.).

2). Потреба в матеріалах на ремонт обладнання визначається за формулою 2.8:

$$П_{рем} = \sum H_{м}^{рем} \times R_i, \quad (2.8)$$

де $П_{рем}$ – потреба в допоміжних матеріалах на ремонт обладнання; $H_{м}^{рем}$

– витрата і-того виду матеріалу на одну ремонтну одиницю, нат. од.;

R_i – кількість ремонтних одиниць (кількість верстатів, що підлягають ремонту), од. (для розрахунку – 25 % від кількості обладнання).

Розрахунок потреби в допоміжних матеріалах на ремонт і обслуговування устаткування зводимо до таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунок потреби в допоміжних матеріалах на ремонт і обслуговування устаткування

Найменування матеріалу	Од. виміру	Норма витрати	Кількість розрахункових одиниць	Потреба в матеріалах, т	Ціна, матеріалів, грн./од.	Вартість матеріалів тис. грн.
Всього	Х	Х	Х	Х	Х	

3. Розрахунок потреби в матеріалах на незавершене виробництво

Розрахунок потреби в матеріалах на незавершене виробництво здійснюємо за формулою 2.9:

$$\Pi_{HB} = (HB_{\kappa} - HB_n) \times H_{mi}, \quad (2.9)$$

де HB_{κ} , HB_n – обсяг незавершеного виробництва конкретного виду виробу, шт.;

H_{mi} – норма витрати і-того матеріалу, нат.од./шт.

Розрахунок зводимо до таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Потреба матеріалів на незавершене виробництво

Найменування виду матеріалу	Обсяг незавершеного виробництва, тис. шт.		Норма витрати матеріалу, кг/шт.	Потреба в матеріалі на НВ, т	Ціна матеріалу, грн./кг	Вартість матеріалу, тис. грн.
	на початок року	на кінець року				
Потреба в основних матеріалах						
1.						
2.						
3.						
Всього основних матеріалів						
Потреба в допоміжних матеріалах						
1. Сода кальцинована, кг/100 шт.						
2. Кислота соляна, кг/100 шт.						
3. Папір наждачний, м²/100 шт.						
4. Папір пакувальний, м²/100 шт.						
Всього допоміжних матеріалів на незавершене виробництво						
Всього матеріалів на створення незавершеного виробництва						

4. Розрахунок потреби матеріалів на створення виробничого запасу

Розрахунок потреби в матеріалах на створення запасу здійснюється, виходячи із даних про тривалість між черговими поставками, часу на підготовку матеріалів до виробничого споживання, та страхового запасу.

Розрахунок норми запасу в днях здійснюємо за формулою 2.10:

$$H_z = Z_n + Z_{nid} + Z_{cnp}, \quad (2.10)$$

де H_z – норма запасу в днях, днів;

Z_n – запас поточний, який визначається тривалістю між двома черговими поставками, днів;

Z_{nid} – запас підготовчий, який визначається часом на розвантаження, складування та підготовкою матеріалів до виробничого споживання, днів (2 дні);

$Z_{стр}$ – страховий запас, який визначається тривалістю збоїв у поставках, днів (1 день).

Після визначення норми виробничого запасу в днях, розраховують норму виробничого запасу у натуральному вимірі (формула 2.11).

$$H_z^n = H_z \times M_{\text{дн}}, \quad (2.11)$$

де $M_{\text{дн}}$ – середньодобова витрата матеріальних ресурсів, нат.од./день.

Розрахунок середньодобової витрати проводимо за формулою 2.12:

$$M_{\text{дн}} = \frac{\Pi_{mi}}{D}, \quad (2.12)$$

де Π_{mi} – потреба в i -тому матеріалі, нат.од. (враховується потреба на основне виробництво і на створення незавершеного виробництва);

D – кількість робочих днів у плановому періоді (році, кварталі, місяці), днів (251).

Розрахунок потреби в матеріалах на створення виробничого запасу зводимо до таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Потреба в матеріалах на створення виробничого запасу

Найменування матеріалу	Запас, днів			Норма запасу, днів	Середньодобова витрата, кг/день	Норма запасу, т	Ціна, грн./кг	Вартість, тис. грн.
	поточний	підготовчий	страховий					
Основні матеріали:								
Допоміжні матеріали:								
Всього	X	X	X	X	X	X	X	

2.2.2. Баланс матеріальних ресурсів

В результаті запровадження заходів з економії матеріальних ресурсів знижується норма витрати основних матеріальних ресурсів. Економія матеріалів розраховується за формулою 2.13:

$$E_{MPi} = (H_{m1} - H_{m0}) \times O_e, \quad (2.13)$$

де E_{MPi} – економія і-того виду матеріального ресурсу, нат.од.;

H_{m1} , H_{m0} – норма витрати матеріального ресурсу відповідно у плановому і звітному періоді, нат.од./шт.;

O_e – обсяг виробництва продукції із і-того виду матеріального ресурсу, шт.

Далі розраховуємо економію у грошовому виразі (формула 2.14):

$$E_{MP}^u = \sum E_{MPi} \times C_{MPi}, \quad (2.14)$$

де C_{MPi} – ціна і-того виду матеріального ресурсу, грн./нат.од.

Розрахунки проведені у параграфі 2.2 зводимо у «Баланс матеріальних ресурсів» (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8

Баланс матеріальних ресурсів

Потреба в матеріальних ресурсах	Сума, тис. грн.	Джерела покриття потреби в матеріальних ресурсах	Сума, тис. грн.
1. Матеріальні ресурси на основне виробництво		1. Очікуваний залишок матеріальних ресурсів на початок планового періоду	
2. Матеріальні ресурси на ремонт і обслуговування устаткування		2. Мобілізація внутрішніх резервів	
3. Матеріальні ресурси на створення незавершеного виробництва		3. Обсяг постачання матеріальних ресурсів зі сторони	
4. Матеріальні ресурси на створення виробничого запасу			
Всього		Всього	

2.3. План з праці і заробітної плати

2.3.1. Визначення планової чисельності основних робітників

Планова чисельність основних робітників визначається за трудомісткістю виробничої програми. (формула 2.15).

$$\chi_{o.p.}^{пл} = \frac{O_{нор.-год.}^{пл}}{\Phi_{р.ч.}^{пл} \times K_{в.н.}^{пл}}, \quad (2.15)$$

де $O_{нор.-год.}^{пл}$ – плановий обсяг робіт на виготовлення всіх виробів, що входять до виробничої програми, нормо-год.;

$\Phi_{р.ч.}^{пл}$ – плановий реальний фонд робочого часу одного середньооблікового робітника, год.;

$K_{в.н.}^{пл}$ – плановий коефіцієнт виконання норм виробітку (0,8-1,1).

Плановий обсяг робіт на виготовлення i -того виду продукції ($O_{нор.-год.i}^{пл}$) розраховують за формулою 2.16.

$$O_{нор.-год.i}^{пл} = \frac{\sum t_j}{60} \times ВП_i, \quad (2.16)$$

де $\sum t_j$ – час на j -ту технологічну операцію для виготовлення i -тої продукції, хв./шт.;

$ВП_i$ – валова продукція i -того виду, шт.

Загальну величину нормо-годин для виготовлення всіх виробів, що входять до виробничої програми знаходимо за формулою 2.17.

$$O_{нор.-год.}^{пл} = \sum O_{нор.-год.i}^{пл}, \quad (2.17)$$

Плановий реальний фонд робочого часу одного робітника розраховують, виходячи із балансу робочого часу одного робітника (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Розрахунок балансу робочого часу

Найменування показника	Величина показника
1. Число календарних днів у році	
2. Неробочі та святкові дні	
у т.ч. святкові дні	
3. Номінальна кількість днів	
4. Неявки на роботу	
- чергові відпустки	

- додаткові відпустки	
- через хворобу	15
- на навчання	5
- з дозволу адміністрації	3
5. Явочний час, днів	
6. Номінальне число годин у змін	8
7. Недовикористання номінального числа годин у змін	
- регламентовані простой 2,5% , год.	
8. Кількість робочих годин у змін, год.	
9. Плановий реальний (ефективний) фонд робочого часу, год.	

Розрахунок планової чисельності основних робітників зводимо до таблиця 2.10.

Таблиця 2.10

Розрахунок планової чисельності основних робітників

Найменування виробів	Валова продукція, шт.	Час на технологічні операції, хв./шт.					Обсяг робіт на виготовлення виробів, нормо-год.	Фонд робочого часу, год.	Коефіцієнт виконання норм	Планова чисельність робітників, осіб
		t ₁	t ₂	t ₃	t ₄	Всього				
Корпус підшипника		15	30	20	10					
Корпус відбійника		25	40	15	15					
Корпус муфти		15	40	30	25					
Всього	X	X	X	X	X	X				

2.3.2. Визначення планової чисельності допоміжних робітників

Чисельність допоміжних робітників визначаємо за нормою співвідношення допоміжних робітників до основних та за нормами обслуговування. Розрахунок зводимо до таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Склад і планова чисельність допоміжних робітників

№ з.п.	Посада або професія	Розряд	Чисельність
1.	Наладчики	5	4% від чисельності основних робітників
2.	Заточники	4-5	6% від чисельності основних робітників

3.	Слюсарі з ремонту обладнання	3-4	За нормами обслуговування
4.	Слюсарі з обслуговування обладнання	3-5	За нормами обслуговування
5.	Чергові слюсарі електрики	3-5	За нормами обслуговування
6.	Контролери	3-6	7% від чисельності основних робітників
7.	Комірники	-	За кількістю робочих місць
8.	Електрокарники	-	За кількістю робочих місць
	Всього допоміжних робітників		

Чисельність допоміжних робітників, що визначається за нормами обслуговування ($\chi_{д.р.}^{пл}$), розраховують за формулою 2.18:

$$\chi_{д.р.}^{пл} = \frac{KO \times Z_{об} \times K_{яо}}{НО}, \quad (2.18)$$

де KO – загальна кількість обладнання, які необхідно обслуговувати робітникам, од.;

$Z_{об}$ – кількість змін роботи обладнання, змін (1,5-1,8);

$K_{яо}$ – коефіцієнт переведу явочної чисельності в облікову.

$$K_{яо} = \frac{100}{100 - НР},$$

де $НР$ – плановий відсоток невиходів робітників на роботу, %.

$$НР = \frac{НЯ}{НФ_{р.ч.}} \times 100\%$$

де $НЯ$ – неявки робітників на роботу, днів;

$НФ_{р.ч.}$ – номінальний фонд робочого часу, днів.

$НО$ – норма обслуговування (кількість обладнання) на одного робітника, од.

$$НО = \frac{\Phi_{р.ч.}}{T_{н.о}}$$

де $T_{н.о.}$ – норма часу обслуговування одного обладнання, год.

Чисельність допоміжних робітників, що визначається за кількістю робочих місць, розраховують за формулою 2.19:

$$Ч_{\text{д.р.}}^{\text{пл}} = KPM \times 3 \times K_{\text{я.о.}}, \quad (2.19)$$

де KPM – кількість робочих місць (для комірника – 2; для електрокарника – 4);

3 – кількість змін роботи підприємства (2 зміни).

2.3.3. Розрахунок чисельності керівників, фахівців та іншого персоналу

Розрахунок планової чисельності визначається за штатно-номенклатурним методом. Вихідні дані для розрахунку подані в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Штатний розпис

Найменування посади	Чисельність	Заробітна плата, грн.
Керівники		
1. Керівник підприємства	1	9000
2. Начальник цеху	3	8900
3. Головний бухгалтер	1	8200
4. Начальник планового відділу	1	8000
Фахівці		
1. Інженер-технолог I категорії	2	7500
2. Інженер-технолог II категорії	2	7200
3. Інженер-технолог III категорії	1	7000
4. Механік цеху	3	7000
5. Інженер по нормуванню I категорії	2	7200
6. Економіст	2	7000
7. Бухгалтер	5	6800
8. Змінний диспетчер	3	6800
9. Старший майстер	3	6700
10. Майстер	6	6600
Молодший обслуговуючий персонал (МОП)		
1. Прибиральниці	6	5000
Інші		
1. Табельник	3	5500
2. Нарядник	3	5500
3. Обліковець	3	5500
Всього		

2.3.4. Розрахунок фонду оплати праці основних робітників

Розраховуємо нормовану заробітну плату основних робітників за годинною тарифною ставкою (формула 2.20).

$$ЗП_{р.н.}^{пл} = \sum ГТС_i \times Ч_{р.н.i}^{пл} \times \Phi_{р.ч.}, \quad (2.20)$$

де $ГТС_i$ – годинна тарифна ставка робітників-погодинників i -того розряду, грн./год.;

$Ч_{р.н.i}^{пл}$ – планова чисельність робітників погодинників i -того розряду, осіб;

$\Phi_{р.ч.}$ – корисний фонд робочого часу одного середньооблікового робітника в плановому періоді, год.

Годинна тарифна ставка для робітників машинобудування визначається за таблицею 2.13.

Таблиця 2.13

Годинні тарифні ставки робітників машинобудівного підприємства

Види виробів та робіт	Кваліфікаційні тарифні розряди					
	2	3	4	5	6	7
	Годинна тарифна ставка					
1. Слюсарі, верстатники широкого профілю, зайняті на універсальному устаткуванні. Працівники з виготовлення з особливо точних відповідальних і складних прес-форм, приладів для устаткування	7,61	8,19	9,09	10,29	13,69	14,37
2. Верстатні роботи по обробці матеріалів різанням, штамповці, роботи з виготовлення і ремонту інструменту та оснащення	7,2	7,86	8,68	9,74	11,15	-
3. Робітники зайняті на інших роботах, не пов'язаних з основним виробництвом	6,71	7,27	8,05	9,07	10,33	-

Для розрахунків приймаємо таке співвідношення чисельності основних робітників різних розрядів: 4 розряд – 45 %; 5 розряд – 30%; 6 розряд – 20 %; 7 розряд – 5 %.

Розрахунки зводимо до таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Розрахунок нормованої заробітної плати основних робітників-погодинників

Основні робітники	Чисельність, осіб	Годинна тарифна ставка, грн./год.	Корисний фонд робочого часу, год.	Нормована заробітна плата, тис. грн.
Робітники 4 розряду				
Робітники 5 розряду				
Робітники 6 розряду				
Робітники 7 розряду				
Всього		X	X	

Розраховуємо доплати до нормованої заробітної плати основних робітників-погодинників.

1. Премії за виконання виробничих завдань встановлюються у розмірі 30 % від нормованої заробітної плати.

2. Доплата за роботу у важких і шкідливих умовах розраховується за формулою 2.21:

$$D_{y.}^{nl} = ГТС_i \times \frac{ДТС_i}{100} \times ЧР_i \times \Phi_{p.ч.}^{nl}, \quad (2.21)$$

де $D_{y.}^{nl}$ – розмір доплати до тарифної ставки, % (8 %);

$ЧР_i$ – чисельність робітників, які одержують певний розмір доплат, осіб. Для розрахунку приймаємо 20 % від всіх основних робітників (розподіл за розрядами такий: 4 розряд – 80%; 5 розряд – 15 %; 6 розряд – 5 %).

3. Доплата за професійну майстерність розраховується за формулою 2.22:

$$НПМ^{nl} = ГТС_i \times \frac{НТС_i}{100} \times ЧР_i \times \Phi_{p.ч.}^{nl}, \quad (2.22)$$

де $НТС_i$ – розмір надбавки до тарифної ставки, % (5 %);

$ЧР_i$ – чисельність робітників, які одержують певний розмір доплат, осіб.
Для розрахунку приймаємо 30 % від всіх основних робітників (розподіл за розрядами такий: 5 розряд – 70%; 6 розряд – 30 %).

4. Доплата за роботу у нічний час розраховується за формулою 2.23:

$$ДНЧ^{нл} = ГТС_i \times K_{нч} \times ЧР_i \times ФНЧ, \quad (2.23)$$

де $ГТС_i$ – годинна тарифна ставка 4 розряду, грн./год.;

$K_{нч}$ – коефіцієнт доплат за кожну годину нічної роботи (0,2);

$ЧР_i$ – чисельність робітників, що працюють у нічний час (30% від всіх основних робітників), осіб;

$ФНЧ$ – фонд нічного часу одного середньооблікового робітника, год.

Режим роботи в нічний час вважається з 22⁰⁰ поточного дня до 6⁰⁰ наступного дня.

І зміна з 8³⁰ – 17⁰⁰;

ІІ зміна з 17⁰⁰ – 1³⁰.

5. Доплата бригадирам за керівництво бригадою розраховується за формулою 2.24:

$$ДКБ^{нл} = ГТС_i \times \frac{Д_{бр}}{100} \times K_{бр}, \quad (2.24)$$

де $ГТС_i$ – годинна тарифна ставка 6 розряду, грн./год.;

$Д_{бр}$ – розмір доплати бригадиру за керівництво бригадою до тарифної ставки, % (4 %);

$K_{бр}$ – кількість бригад (з розрахунку чисельності однієї бригади 15 осіб для основних робітників і 5 – осіб для допоміжних).

6. Оплата основних і додаткових відпусток розраховується за формулою 2.25:

$$ФОП_{від}^{нл} = ФОП \times \frac{Д_{відн.}}{Ф_{р.ч.}^{нл}}, \quad (2.25)$$

де $Ф_{р.ч.}^{нл}$ – номінальний фонд робочого часу одного працівника в днях;

$ФОП$ – плановий фонд оплати праці, грн.:

$$ФОП = 3П_{р.п.}^{нл} + \sum D_i \quad (2.26)$$

де $\sum D_i$ – сума доплат до денного фонду оплати праці, грн.;

$Д_{відн.}$ – середня планова тривалість відпустки одного працівника, днів.

Розрахунок загальної суми доплат зводимо у таблицю 2.14.

Таблиця 2.14

Доплати до заробітної плати основних робітників

Категорії основних робітників	Кількість робітників, осіб	Годинна тарифна ставка, грн.	Фонд робочого часу, год./ос.	Норматив доплати	Доплата до заробітної плати, тис. грн.
1. Робітники, що отримують премії				30 %	
2. Робітники, що отримують доплати за роботу у важких і шкідливих умовах				8%	
- робітники 4 р.					
- робітники 5 р.					
- робітники 6 р.					
3. Робітники, що отримують доплату за професійну майстерність				5%	
- робітники 5 р.					
- робітники 6 р.					
4. Робітники, що отримують доплату за роботу у нічний час				0,2%	
5. Робітники, що отримують доплату за керівництво бригадою				4%	
6. Робітники, що отримують доплати за основну і додаткову відпустки	-	-	-	-	
Всього	х	х	х	х	

2.3.5. Розрахунок фонду оплати праці допоміжних робітників

1. Розраховуємо нормовану заробітну плату допоміжних робітників за годинною тарифною ставкою (див. формулу 2.21). Розряди допоміжних робітників подані в таблиці 2.11. (студенти самостійно за кожною категорією робітників розподіляють розряди). Розрахунок нормованої

заробітної плати зводимо до таблиці 2.15. Заробітна плата комірників та електрокарників розраховується за посадовими окладами.

Таблиця 2.15

Нормована заробітна плата допоміжних робітників

Посада або професія	Чисельність, осіб	Розряд	Годинна тарифна ставка, грн./год. або оклад, грн.	Фонд робочого часу, год.	Нормована заробітна плата, тис. грн.
1. Наладчики					
2. Заточники					
3. Слюсарі по ремонту обладнання					
4. Слюсарі з обслуговування обладнання					
5. Чергові слюсарі електрики					
6. Контролери					
7. Комірники			5500	-	
8. Електрокарники			5700	-	
Всього	X		X	X	

Розраховуємо доплати до нормованої заробітної плати допоміжним робітникам.

1). Премії за виконання виробничих завдань – 25 % від нормованої заробітної плати.

2). Надбавки за професійну майстерність нараховуються аналогічно основним робітникам у розмірі 5% годинної тарифної ставки.

3). Доплати за роботу у нічний час нараховуються аналогічно до основних робітників.

4). Доплати бригадирам за керівництво бригадою нараховуються аналогічно основним робітникам.

5). Оплата основних і додаткових відпусток нараховуються аналогічно основним робітникам.

Результати розрахунків зводимо до таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

**Розрахунок доплат до нормованої заробітної плати допоміжних
робітників**

Посада або професія	Чисельність, осіб	Годинна тарифна ставка, грн./год. або оклад, грн.	Фонд робочого часу, год.	Норматив доплати	Доплати до нормованої заробітної плати, тис. грн.
Робітники, що отримують премії					
1. Наладчики				25 %	
2. Заточники					
3. Слюсарі по ремонту обладнання					
4. Слюсарі з обслуговування обладнання					
5. Чергові слюсарі електрики					
6. Контролери				20 %	
7. Комірники		5500	-		
8. Електрокарники		5700	-		
Робітники, що отримують надбавки за професійну майстерність					
1. Наладчики				5 %	
2. Заточники					
3. Слюсарі по ремонту устаткування					
Робітники, що отримують доплати за роботу у нічний час					
1. Наладчики				0,2	
2. Заточники					
3. Слюсарі по ремонту обладнання					
4. Слюсарі з обслуговування обладнання					
Робітники, що отримують доплати за керівництво бригадою					
1. Слюсарі по ремонту обладнання				4 %	
2. Слюсарі з обслуговування					

обладнання					
Всього доплат. Що входять до денного фонду оплати праці					
Оплата основних і додаткових відпусток					
Всього доплат допоміжним робітникам					

2.3.6. Розрахунок фонду оплати праці керівників, фахівців, МОП та інших спеціалістів

Розрахунок проводиться за посадовими окладами згідно штатного розпису (таблиця 2.12). Премії до заробітної плати нараховуються у розмірі 8 % від окладу. Оплата чергових і додаткових відпусток нараховується аналогічно основним робітникам. Розрахунки зводимо до таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Фонд оплати праці керівників та спеціалістів

Найменування посади	Чисельність, осіб	Заробітна плата за місяць, грн.	Фонд основної заробітної плати, тис. грн.	Премії, грн.	Оплата відпусток, грн.	Фонд оплати праці, тис. грн.
1. Керівник підприємства	1	9000				
2. Начальник цеху	3	8900				
3. Головний бухгалтер	1	8200				
4. Начальник планового відділу	1	8000				
1. Інженер-технолог I категорії	2	7500				
2. Інженер-технолог II категорії	2	7200				
3. Інженер-технолог III категорії	1	7000				
4. Механік цеху	3	7000				
5. Інженер по нормуванню I	2	7200				

категорії						
6. Економіст	2	7000				
7. Бухгалтер	5	6800				
8. Змінний диспетчер	3	6800				
9. Старший майстер	3	6700				
10. Майстер	6	6600				
11. Прибиральниці	6	5000				
12. Табельник	3	5500				
13. Нарядник	3	5500				
14. Обліковець	3	5500				
Всього	X	X				

2.3.7. Зведений план чисельності і оплати праці за рік

Узагальнюємо проведені в параграфі 2.3 розрахунки в таблицю 2.18.

Таблиця 2.18

Зведений план чисельності і плати праці на _____ рік

Показники плану	Од. виміру	Значення показника в _____ році
1. Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	
2. Чисельність персоналу	осіб	
2.1. Робітники	осіб	
2.2. Службовці	осіб	
3. Фонд основної заробітної плати	тис. грн.	
4. Фонд додаткової заробітної плати	тис. грн.	
5. Фонд оплати праці	тис. грн.	
5.1. Робітників	тис. грн.	
5.2. Службовців	тис. грн.	
6. Середньорічна заробітна плата	тис. грн.	
6.1. Робітників	тис. грн.	
6.2. Службовців	тис. грн.	
7. Виробіток на одного працівника	тис. грн./особу	
7.1. На одного робітника	тис. грн./особу	

2.4. Зведений кошторис витрат на виробництво продукції

Зведений кошторис витрат складається у форму таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Зведений кошторис витрат на виробництво продукції, тис. грн.

Статті витрат	План на рік
1. Сировина і матеріали,	
2. Куповані напівфабрикати, комплектуючі вироби, роботи та послуги виробничого характеру від сторонніх організацій	
3. Паливо та енергія на технологічні цілі	
4. Основна заробітна плата (нормована заробітна плати + премії)	
5. Додаткова заробітна плата (доплати)	
6. Відрахування на соціальні заходи (22 %)	
7. Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	
8. Загальновиробничі витрати	
Всього витрат	

2.4.1. Розрахунок кошторису витрат на утримання та експлуатацію обладнання

Для даного розрахунку використовуються дані попередніх розрахунків і заносяться в таблицю.

Стаття 1. «Амортизація». Розраховується, використовуючи дані про наявне обладнання з технологічного процесу.

Річний відсоток амортизації буде дорівнює 10 %.

Стаття 2. «Поточний ремонт й експлуатація обладнання». З таблиці 2.5 переноситься вартість допоміжних матеріалів.

Витрати силових енергій розраховуються за формулою:

$$B_{c.e} = 1,13 \times Pot_{\theta} \times \Phi_n \times C_{ел/ен} \quad (2.27)$$

де 1,13 - коефіцієнт, що враховує втрати силових енергій;

Pot_{θ} - сумарна потужність двигуна, кВт;

Φ_n - дійсний фонд часу одиниці встаткування, годин.

Для розрахунку:

$$\Phi_y = H\Phi_y \times K_{зм} \quad (2.28)$$

де $H\Phi_y$ - номінальний фонд робочого часу обладнання, год. (2008 год.);

$C_{ел/ен}$ - ціна, грн. (1,75 грн.).

Таблиця 2.20

Розрахунок вартості обладнання

Найменування обладнання	Кількість, шт.	Встановлена потужність, кВт	Середня ціна обладнання	Сумарна потужність, кВт	Вартість обладнання, тис. грн.
Верстат 1		7,5	3990		
Верстат 2		7,5	3990		
Верстат 3		10,0	3250		
Верстат 4		3,0	650		
Верстат 5		7,5	3990		
Верстат 6		10,0	4250		
Верстат 7		7,5	6100		
Верстат 8		40,0	7670		
Електрокари		7,5	6000		
Всього		X	X		

Витрати на заробітну плату переносяться з таблиці 2.15, 2.16 для працівників зайнятих ремонтом й експлуатацією встаткування.

Відрахування на соціальні заходи розраховуються відповідно до Закону України - 22 % від фонду заробітної плати даної категорії працівників.

Стаття 3. «Внутрішньозаводські перевезення вантажів». Дані витрати визначаються як заробітна плата з відрахуваннями на підставі 2.15, 2.16 і розрахунку амортизації транспортних засобів (електрокара). Амортизаційні відрахування становлять 15 %.

Стаття 4. «Вартість малоцінних і швидкозношуваних предметів». На дані витрати відноситься заробітна плата заточників за таблицею 2.15, 2.16, відрахування на соціальні заходи й витрати інструмента як послуги інших цехів.

Елементи витрат на інструмент розраховуються по нормативах.

Таблиця 2.21

Норми витрати інструмента по механічному цеху

Виробу	Норма на 1000 деталей, грн.
Корпус підшипника	147
Корпус відбійника	170
Корпус муфти	72

$$I = \frac{ВП}{1000} \times H_I, \quad (2.29)$$

де $ВП$ – валова продукція, шт.;

H_I – норма витрати інструмента, грн./шт.

Стаття 5. «Інші витрати». Розраховується в розмірі 1 % від нормованої заробітної плати основних робітників (таблиця 2.22).

Таблиця 2.22

Кошторис витрат на утримання та експлуатацію обладнання

Найменування статті витрат	Всього на рік	У тому числі						
		Матер. доп.	Енергія	З/плата	Відрах. на соц.	Амортизація	Послуги ін. цехів	Інші
1. Амортизація обладнання								
2. Поточний ремонт та експлуатація обладнання								
3. Внутрішньо-заводські перевезення вантажів								
4. Вартість МШП								
5. Інші								
Всього								

4.2. Розрахунок кошторису загальновиробничих витрат

Розрахунок кошторису цехових витрат проводиться, використовуючи попередні дані, і результати заносяться в таблицю 2.23.

Стаття 1. «Утримання апарату управління». На дану статтю відносяться витрати по заробітній платі керівників і фахівців з таблиці 3.10і відповідно відрахування на соціальні потреби.

Стаття 2. «Утримання іншого персоналу». На дану статтю відносяться: заробітна плата контролерів, комірників, МШП й іншого персоналу – таблиця 2.15, 2.16 з відповідними відрахуваннями на соціальні заходи.

Стаття 3. «Утримання будинків і споруджень». Розраховуються елементи витрат: амортизація будівель, витрати на освітлення й опалення.

Таблиця 2.23

Кошторис загальноновиробничих витрат

Найменування статті витрат	Усього на рік, тис. грн.	У тому числі по елементах					
		Енергія	З/плата	Відрах на соц. заходи	Амортизація	Послуги інших цехів	Інші
Утримання апарата керування							
Утримання іншого персоналу							
Утримання будинків і споруджень							
Поточний ремонт будинків і споруджень							
Вартість МШП							
Рационалізація й винахідництво							
Охорона праці							
Інші							
Усього							

Амортизація будівель розраховується:

$$B_{\epsilon}^{\delta} = S \times h \times \Pi_{\text{м}^3}, \quad (2.30)$$

де B_{ϵ}^{δ} - вартість будівель, тис. грн.;

S – площа, м^2 ;

h - висота будівель ($h = 6\text{м}$);

$\Pi_{\text{м}^3}$ – ціна одного м^3 виробничих приміщень і споруджень ($\Pi_{\text{м}^3} = 250$ грн./ м^3).

Річні амортизаційні відрахування будівель становлять 5%.

Витрати на освітлення розраховуються виходячи із середніх витрат на 1 м^2 виробничої площі і кількості годин світлового навантаження:

$$C_{\text{осв}} = H_{\text{осв}} \times \Phi_{\text{осв}} \times S \times \Pi_{\text{ел/ен}}, \quad (2.31)$$

де $H_{\text{осв}}$ – середні витрати електроенергії на м^2 освітлювальної площі, кВт-год (приймається $12 \text{ Вт-год. на м}^2$);

$\Phi_{\text{осв}}$ – кількість годин світлового навантаження (2500 годин).

Витрати на опалення цеху розраховуються по нормативах у вартісній формі на 1000 м^3 .

$$C_{\text{опал}} = \frac{S \times h}{1000} \times H_{\text{опал}}, \quad (2.32)$$

де $H_{опал}$ – норматив опалення на 1000 м^3 опалювальної площі, грн. (приймаємо у розмірі 5500 грн.);

h – висота приміщення (для розрахунку приймається 6 м).

Стаття 4. «Поточний ремонт будинків і споруджень». Витрати відносяться на елемент «Послуги інших цехів» і визначаються в розмірі 3 % від вартості будинків і споруджень.

Стаття 5-7. Витрати відносяться на елемент «Інші витрати» й «Послуги інших цехів» і розраховуються по нормативах:

Рационалізація – 25 грн. на одного основного робітника в рік.

Охорона праці - витрати на впровадження організаційно-технічних заходів щодо охорони праці з розрахунку 1 % від фонду основної заробітної плати.

Витрати на спецодяг становлять 65 грн. на одного робітника.

Інші витрати (службові відрядження) – 3 % від фонду оплати праці керівників і фахівців.

2.5. Фінансовий план підприємства

Показники фінансового плану зводимо до таблиці 2.24.

Таблиця 2.24

Оперативний фінансовий план підприємства, тис. грн.

№ з.п.	Статті	Плановий рік
Надходження		
1.	Виручка від реалізації продукції основної діяльності	
2.	Виручка від реалізації основних засобів, нематеріальних активів, непотрібний і зайвих залишків сировини і матеріалів	
3.	Дивіденди, відсотки, прибутки від цінних паперів та депозитів	
4.	Надходження від погашення дебіторської заборгованості	
5.	Кредити отримані	
6.	Надходження від орендної плати	
Всього надходжень		
Видатки		
1.	Оплата за товарно-матеріальні цінності	
2.	Заробітна плата працівників підприємства	

3.	Платежі до бюджету	
3.1.	Податок на додану вартість	
3.2.	Податок на прибуток	
3.3.	Інші податки	
4.	Внески на обов'язкове соціальне страхування	
5.	Погашення кредиторської заборгованості	
6.	Сплата відсотків за кредит	
7.	Авансові платежі	
8.	Інші видатки	
Всього видатків		
	Перевищення надходжень над видатками	
	Перевищення видатків над надходженнями	
	Залишок коштів на початок року	
	Залишок коштів на кінець року	

Рекомендації до розрахунку статей фінансового плану.

1. При розрахунку виручки від реалізації продукції необхідно врахувати, що із всієї продукції, яка підлягає продажу, неоплаченою є 10 %, а також проводити нарахування 20% ПДВ.
2. Виручка від реалізації основних засобів, нематеріальних активів, непотрібний і зайвих залишків сировини і матеріалів становить 0,5 % виручки від реалізації продукції.
3. Дивіденди, відсотки, прибутки від цінних паперів та депозитів приймаються на рівні 2 % виручки від реалізації продукції.
4. Надходження від погашення дебіторської заборгованості приймається на рівні 75 % неоплаченої продукції.
5. Підприємством отримано кредити (див. вихідні дані) під 20 % річних на 2 роки.
6. Оплата за товарно-матеріальні цінності приймається рівним обсягу постачання матеріальних ресурсів.
7. Для визначення податку на прибуток, необхідно розрахувати суму отриманого прибутку від реалізації основної продукції.
8. Погашення кредиторської заборгованості підлягає 50 % суми кредиту.
9. Оплата відсотків за кредит здійснюється у розмірі 20 % від суми заборгованості.
10. Залишок коштів на початок року становить 300 тис. грн.

4. Рекомендована література

1. Зінь Е. А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства : навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2008. 132 с.
2. Зінь Е. А., Турченко М. О. Планування діяльності підприємства : підручник. К. : ВД “Професіонал”, 2004. 320 с.
3. Тарасюк Г. М., Шваб Л. М. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. К. : «Каравела», 2011. 352 с.
4. Бланк И. А. Управление денежными потоками. К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. 736 с.
5. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Бурик А. Ф., Світовий О. М., Мачушенко О. Г. та інш. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 260 с.
6. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом : навч. посіб. / За ред. В. Є.Труша. К. : «Кондор», 2009. 284 с.
7. Гордійчук А. С., Стахів О.А., Кузнецова Т. В., Збагερська Н. В. Організація і технологія матеріально-технічного забезпечення підприємства : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2012. 256 с.
8. Зінь Е. А. Регіональна економіка : підручник. К. : ВД “Професіонал”, 2007. 528 с.
9. Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємства. Наказ Міністерства економіки України від 06.09.2006. № 290.
10. Новицкий Н. И. Организация и планирование производства : учеб-метод. пособие. М. : Финансы и статистика, 2002. 392 с.
11. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства : підручник. К. : Скарби, 2002. 336 с.
12. Про оплату праці: Закон України, 24 березня 1995 року. Голос України. 1995. 25 травня.
13. Тарасюк Г. М. Планова діяльність як системний процес управління підприємством : монографія. Житомир: ЖДТУ, 2006. 469 с.

ДОДАТОК А

Зразок титульної сторінки розрахункової роботи

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни „Планування і контроль на підприємстві”
на тему:
«Обґрунтування плану господарської діяльності підприємства»

Виконав (ла):
студент (ка) _____
група

курс, прізвище, ініціали
Керівник: _____
посада, прізвище, ініціали

Рівне 20__ рік